

BESLUT

2014-03-17

Dnr: 13/02686 och
14/00377

SAKEN

Tankesmedjan, P3, 2013-11-21, inslag om diabetiker; fråga om opartiskhet, saklighet, mediets genomslagskraft och respekt för privatlivet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eller mot bestämmelserna om radions särskilda genomslagskraft och respekt för privatlivet.

INSLAGET

Inslaget i satirprogrammet *Tankesmedjan* utgick från nyhetsrapporteringen om att staten inte längre subventionerade insulinpumpar utan att landstingen numera avgjorde om de skulle ta över kostnaderna eller inte. I inslaget sa programledarna A, B och C följande.

(A) – Det här är Tankesmedjan i P3 och vi ska börja i dag med att fråga B: Vad tänker du på? (B) – Jag tänker på det här:

[Utdrag från annat inslag] – Vi ger oss inte förrän vi har hört från alla landsting. Det ska inte spela någon roll vart man bor hur man ska, vilken vård man ska få, liksom.

(B) – Nej. Det ni nyss hörde det var en kvinna som krävde eller kräver att alla ska ha rätt till samma kvalitet på vården, var i Sverige man än må bo. (A) – Okej. (B) – Och det kan man väl sympatisera med. Men vad klippet inte förtäljer är det faktum att kvinnan i fråga är diabetiker. (A) – Okej. (C) – Okej. (B) – Ja, då blev det plötsligt en annan stämning här i studion och i bilen, kontoret eller var ni som hör det hära nu kan tänkas befinna er. Ändrar man plötsligt position i stolen, skruvar på sig. Det hela handlar om i alla fall om att staten inte längre subventionerar den så kallade insulinpumpen. Och nu är det upp till de enskilda landstingen att avgöra huruvida de ska ta över den kostnaden eller ej. Och hittills har elva landsting gett besked om att de kommer att ta över kostnaden men de andra landstingen har dröjt med sina besked.

[Utdrag från annat inslag] – Och därför startade D med en kompis en Facebook-grupp "Vi vill ha svar nu."

(B) – Ja. Och då har det alltså startats en nätkampanj där. [---] (B) – Ja, precis. Där de kräver svar nu. (A) – Tydligt. (B) – Direkt ska de ha svar. Ingen förståelse för att det kan finnas andra viktigare ärenden som redan är före i kön för utredning. Kan inte tänka sig att vänta som vi andra, utan nej, det ska vara besked omedelbart. "De är rasande", säger de. Och det är inte första gången.

[Utdrag från annat inslag] – Nu rasar Svenska Diabetesförbundet.

(B) – Ja, för de rasar ju för jämnan. [---] Ja, precis. (A) – Det här är nytt för mig. Men, okej, de rasar [...]. (B) – Men jag har koll på det här. Säg vad man vill om diabetiker. Man kan inte anklaga dem för att stoiskt uthärda och bära sitt lidande i tysthet. Det kan man inte anklaga dem för. Nej, det kan man verkligen inte. Visst, det är en livshotande, kronisk sjukdom men att de ska vara så jävla "in your face" med det hela tiden, jämt. För ni vet hur det är, alla har vi en kollega, vän eller släkting eller ens barn som är diabetiker. Och då kommer, ovanligt ofta, sådana här samtalsämnen upp:

[Utdrag från annat inslag] – Då har jag alltså för mycket mat i mig, då. – Ja, okej. – Men nu står det över där. Och då för en stund sedan så var det för lågt. Och då äter jag för mycket.

(B) – Jaha, har du ätit för mycket? Ja. Och ibland har det hänt att du ätit, ätit lite för lite. Men berätta mer för jag är så passionerat intresserad av det. Jag kan knappt koncentrera mig under sex bara för jag bryr mig så jävla mycket om nivån på ditt blodsocker. Nej. (A) – Nää. (C) – Du är en omtänksam en. (B) – Jag tar i. Ja, okej, jag vet att det är jättejobbigt att ha diabetes. (A) – Okej. Ja, det... (B) – Det är faktiskt precis så här jobbigt som den här mannen säger:

[Utdrag från annat inslag] – Och det är ju det här jag säger. Inte ens min värsta ovän vill jag, ska ha den här skiten alltså.

(B) – Man önskar det inte ens för sin värsta fiende. För då hade ens värsta fiende blivit jävligare och jävligare än man kan tänka sig. Den kommer inte bara vilja dig illa, den här nemesisen, den kommer alltså bli allmänt påfrestande, så där allmänt påfrestande. Tänk dig Fritz! som diabetiker. Det skulle man bara inte palla. Inte bara då alla de här hemska sakerna han gjorde mot sina barn utan också så skulle han liksom sätta sig framför en, oftast under ens lunchrast, och på ett teatraliskt sätt börja pula med sina jävla doser och skit. Sticka sig i fingret och verkligen se till att ingen i matsalen har missat att nu har föreställningen börjat. Primadonnan i centrum. Se så jag sticker mig utan att på något sätt göra en grej av det. Åh, det görs en grej av det. Det är en riktig, riktig supershow varenda gång. Fyra, fem gånger om dagen har den där showen premiär. (C) – Du känner väldigt estetiska diabetiker måste jag säga. (B) – Ja, men de är sådana. Självklart är det här med diabetes en allvarlig och viktig fråga. (A) – Ja, det är det. (B) – Speciellt som:

[Utdrag från annat inslag] – Diabetes är också en sjukdom som ökar. – Tyvärr, ja.

(B) – Ja, tyvärr ökar den. Tyvärr, eftersom det innebär att det också blir ännu fler diabetiker. De är så satans jobbiga typer att ha runt sig. För de bara måste ju sitta och skjuta upp i bussen på väg till jobbet. Eller fråga om ens kanelbulle innehåller socker. Ja, de innehåller socker. Vad fan, det är ju kanelbullar. Ska jag baka bullar utan socker bara för att diabetiker inte kan sköta sig? Oj. Jo, ni hörde rätt. För vad beror denna ökning på?

[Utdrag från annat inslag] – Vi skulle cykla mer och springa mer och...

(B) – Att ni inte har motionerat ordentligt. (A) – Nämen. (B) – Ni har latat er till en sådan grad att ni måste stå ut med ert sprutande och era tradiga sockerchocks-

anekdoter. Tänk om andra uppförde sig som ni? Tänk om de hiv-smittade skulle hålla upp kön till julbordet bara för att alla, alla ska se hur de käkar bromsmedicin? Eller om reumatikerna plötsligt får för sig att börja avbryta föreläsningar för att berätta för alla att de har fått skov? Och sedan masa sig långsamt genom bänkraderna, inte få upp dörren med sina klohänder, stå där ett tag, börja gråta sedan, snyftandes be om hjälp. Skulle de hålla på så? [---] (B) – Nej. (A) – Nej. (B) – Så det gör de inte. Så, snälla, rara diabetiker, klart att ni ska få subventionerade insulinpumpar men då får ni i utbyte ta och börja sköta ert handikapp lite snyggt.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget har anmälts av 126 personer. Deras huvudsakliga kritik kan sammanfattas i följande punkter.

- Inslaget var mycket kränkande mot diabetiker. Det hånade diabetiker och förstärkte fördomar mot en grupp som redan har det svårt. Inslaget var osmakligt och oetiskt och innebar förtal mot diabetiker.
- Det var osakligt att blanda ihop diabetes typ ett med diabetes typ två. Diabetes typ ett är en obotlig och livsfarlig sjukdom som inte har någonting med livsstil eller matvanor att göra. Diabetes typ ett drabbar ofta barn och unga och det är ofta barn och unga som använder insulinpump. En anmälare anser att Svenska Diabetikerförbundet borde fått bemöta och beriktiga de felaktiga påståenden som gjordes om diabetes typ ett.
- Barn som kämpar med sjukdomen diabetes blev mycket kränkta. Barn som redan nu tycker att det är svårt att sticka sig inför andra vid måltider fick det svårare på grund av inslaget.
- Diabetes är inget handikapp utan en sjukdom.
- Det var kränkande och osmakligt att jämföra diabetiker med Josef Fritzl och narkomaner.

En anmälare är kritisk till att det i inslaget klipptes in intervjuer från ett annat program.

Bakom en av anmälningarna står D, som namngavs i inslaget. Hon anför bland annat att hon blivit kränkt av programledarens uttalanden och att hon upplever inslaget som ett intrång i sitt privatliv. Programledaren förlöjligade och talade nedvärderande om D och hennes projekt. Programledaren drev med diabetiker på ett felaktigt sätt. Det kan innebära att allmänheten ser programledarens påståenden som fakta vilket gör att kunskapsnivån om diabetiker sjunker. D är vidare kritisk till uttalandet om att diabetiker är ”så jävla in your face” med sin medicinering. Det var ett upprörande och felaktigt uttalande som medför att skammen växer hos diabetiker.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio (SR) anser att inslaget överensstämmer med kravet på saklighet och bestämmelsen om mediets genomslagskraft och anför i huvudsak följande.

Tankesmedjan är ett humorprogram i P3 med stark satirisk prägel som bevakar och kommenterar händelser och skeenden i samhället. För att polarisera olika ståndpunkter och väcka debatt är programmedarbetarnas uttalanden ofta vassa och ironiska. Det är ett konstnärligt grepp för att driva ämnen till sin spets, till exempel genom tillskrivade formuleringar. Programmet har sänts sedan januari 2010 och dess lyssnare är därmed väl förtrogna med dess form, innehåll och tilltal.

Generellt kan satir beskrivas som en genre vilken bygger på grova och drastiska effekter. Det råder enighet om att satiren genom att vara elak, träffande och rolig ska göra publiken uppmärksam på orättvisor, mänskliga svagheter och fördomar. Det måste därför vara högt i tak. Det ligger även i satirens natur att den ibland kan uppfattas som stötande eftersom den ofta balanserar på gränsen till det som vissa anser är acceptabelt att skämta om.

Vad gäller nu anmält inslag baserades det på nyheten om att det statliga ekonomiska stödet till diabetiker för inköp av insulinpumpar skulle försvinna den 1 december 2013 och att det därefter skulle vara upp till varje landsting om de skulle ta över kostnaden för pumparna. Många diabetiker hade av förklarliga skäl reagerat negativt på detta beslut.

Inslaget var spetsigt och SR har förståelse för att många kunde uppfatta det som stötande. Programföretaget vill dock framhålla att avsikten inte var att göra sig rolig på bekostnad av en grupp människor. Syftet med inslaget var i stället att på ett vasst och ironiskt sätt framställa en karaktär som av någon anledning hetsat upp sig över diabetikernas engagemang helt utan kunskap om sjukdomen eller förståelse för dem som drabbats. Genom långtgående och drastiska formuleringar visades det på hur det låter när fördomar om olika grupper vädras, grupper som här fick personifieras av diabetikerna.

Många har, som ovan nämnts, vänt sig mot att det inte görs någon skillnad mellan diabetes typ ett och typ två. Tanken var inte heller att göra någon skillnad utan att driva med folks attityder och fördomar. Med hänvisning till satirens syfte är det inte heller möjligt eller önskvärt att ställa strikta krav på saklighet på satirinslag.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

SR har getts tillfälle att yttra sig över om inslaget överensstämmer med bestämmelsen om respekt för privatlivet. SR anför i huvudsak följande.

Tankesmedjan tar gärna avstamp i en nyhet som används för att exemplifiera och bygga upp humoristiska/satiriska poänger och för att föra inslaget framåt. Ofta används inslag från andra program sända i SR. I det aktuella inslaget användes därför några sekunder av en intervju med anmälaren från ett nyhetsinslag i P4 Kronoberg. Anmälaren uttalade sig där som diabetiker och initiativtagare till en Facebook-grupp som arbetar för att alla landsting i Sverige ska ge diabetiker stöd för inköp av en insulinpump.

Inslaget var spetsigt och SR kan förstå att anmälaren har reagerat på det. *Tankesmedjans* inslag handlade dock inte om anmälaren personligen. Nyheten om Facebook-gruppen användes som utgångspunkt för en satirisk betraktelse, men utan att anmälaren själv kom att framstå i dålig dager. Det var snarare den fördomsfulla karaktären som framställdes i inslaget som framstod på ett negativt sätt. Några nya uppgifter som inte tidigare var kända lämnades inte i inslaget och några andra uppgifter som innebär ett intrång i anmälares privatliv lämnades inte heller.

Programföretaget vill också framhålla att avsikten inte var att göra sig rolig på bekostnad av anmälaren eller andra. Syftet med inslaget var, som också tidigare anförts, att på ett vasst och ironiskt sätt framställa en karaktär som av någon anledning hetsat upp sig över diabetikernas engagemang, helt utan kunskap om sjukdomen eller förståelse för dem som drabbats. Genom långtgående och drastiska formuleringar visades det på hur det låter när fördomar om olika grupper vädras, grupper som här fick personifieras av diabetikerna.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (vid tidpunkten för sändningen enligt 6 § i sändningstillståndet och efter den 1 januari 2014 enligt 14 § i sändningstillståndet). Enligt granskningsnämndens praxis gäller vida ramar för vad som får sägas i program som har en tydlig parodisk, ironisk eller satirisk karaktär.

SR ska ta hänsyn till radions särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (vid tidpunkten för sändningen enligt 8 § och efter den 1 januari 2014 enligt 17 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen tillämpas bland annat när det gäller program eller inslag som kan uppfattas som diskriminerande. Den innebär enligt granskningsnämndens praxis att programföretaget inte får sända program eller inslag som är uppenbart kränkande mot människor med olika sjukdomar.

SR ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (vid tidpunkten för sändningen enligt 7 § och efter den 1 januari 2014 16 § i sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden har förståelse för att programledare B:s raljerande och tillspetsade formuleringar kunde uppfattas som smaklösa och stötande av många lyssnare. Enligt nämndens mening framgick det inte tydligt att den satiriska udden i inslaget var riktad mot människors attityder och fördomar. Lämpligheten i att sända inslaget kan därför diskuteras. Nämnden anser dock att inslaget inte var uppenbart kränkande mot människor med olika sjukdomar. Mot den bakgrunden och med beaktande av att det ska råda en vidsträckt yttrandefrihet i radion anser nämnden att inslaget inte strider mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.

Mot bakgrund av att det enligt nämndens praxis råder vida ramar för vad som får sägas i inslag som har en tydlig satirisk karaktär kan nämnden inte heller finna att inslaget strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Nämnden konstaterar att D:s namn nämndes en gång i ett utdrag från ett annat inslag. Enligt nämnden lämnades dock inga uppgifter om D som var av intrångskaraktär. Inslaget strider därmed inte mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

Vad anmälarna i övrigt anför innebär enligt nämnden inte heller någon överträdelse av bestämmelserna i SR:s sändningstillstånd.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, K-G Bergström (skiljaktig), Elisabet Bäck, Ingrid Carlberg (skiljaktig), Leif Hedman (skiljaktig), Jan Holmberg och Kristina Ståhl efter föredragning av Karin Lundin.

Den skiljaktiga meningen framgår av s. 7.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Karin Lundin

SKILJAKTIG MENING

Ledamöterna K-G Bergström, Ingrid Carlberg och Leif Hedman var skiljaktiga. Enligt deras mening borde första stycket under rubriken Granskningsnämndens bedömning ha följande lydelse.

Enligt granskningsnämndens mening passerade det aktuella inslaget gränsen för vad som kan accepteras inom ramen för satir mot bakgrund av den varsamhet som krävs med inslag som kan uppfattas som uppenbart kränkande mot människor med olika sjukdomar. Inslaget strider därför mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.